

Στόχοι και κατευθύνσεις στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ενότητα 3: Μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας

Αναστασία Κεσίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

5 μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας

Μοντέλο αφομοίωσης

Μοντέλο ενσωμάτωσης

Πολυπολιτισμικό μοντέλο

Αντιρατσιστικό μοντέλο

Διαπολιτισμικό μοντέλο

Μονοπολιτισμικά
μοντέλα
εκπαίδευσης

Πλουραλιστικά
μοντέλα εκπαίδευσης

(Κεσίδου 2008: 24-27)

Μοντέλο αφομοίωσης (1)

- Βασική θέση \Leftrightarrow το έθνος πρέπει να αποτελεί ένα ενιαίο εθνικό και πολιτισμικό σύνολο
- «Αφομοίωση» = συμμετοχή ατόμων διαφορετικής εθνικής ή φυλετικής προέλευσης στην καθημερινή ζωή μιας κοινωνίας, χωρίς να παίζει ρόλο η εθνική τους προέλευση –πρόκειται για την απορρόφησή τους από το γηγενή πληθυσμό

Μοντέλο αφομοίωσης (2)

- Για τους υποστηρικτές της αφομοιωτικής πολιτικής η διατήρηση από τις μεταναστευτικές μειονότητες των εθνικών και πολιτισμικών τους δεσμών δείχνει ότι οι τελευταίες δεν έχουν ακόμη ενσωματωθεί στην κοινωνία και δεν μπορούν να ωφεληθούν από την κοινωνική και οικονομική κινητικότητα που προσφέρει η σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία.

(Νικολάου 2011: 119-121)

Μοντέλο αφομοίωσης (3)

- Το σχολείο σε αυτό το μοντέλο αντιμετωπίζει τις ιδιαιτερότητες των μαθητών που προέρχονται από μεταναστευτικές ομάδες ως *έλλειμμα* ⇒ πρέπει να αντισταθμιστεί από το εκπαιδευτικό σύστημα.
- Απαραίτητη:
 - ✓ η εκμάθηση της επίσημης γλώσσας της χώρας υποδοχής

Μοντέλο αφομοίωσης (4)

- ✓ η εγκατάλειψη της μητρικής γλώσσας των μεταναστών, εφόσον δεν υπάρχει χρηστική ανάγκη (Γεωργογιάννης 1999: 46-47, Νικολάου 2011: 122)
- Η μεταναστευτική ομάδα, ερχόμενη σε επαφή με την επικρατούσα κοινωνική ομάδα, χάνει τα δικά της πολιτισμικά στοιχεία και αναμιγνύεται ('melting pot') σε τέτοιο βαθμό με την άλλη, ώστε να μην μπορεί πλέον να διακριθεί ως ξεχωριστή (Todd 1991: 36-38).

Κριτική για το αφομοιωτικό μοντέλο (1)

- Διακατέχεται από εθνοκεντρικές θέσεις
- Υπάρχει πλήρης εξάρτηση από τον επικρατούντα πολιτισμό
- Ο μετανάστης καταδικάζεται σε μια συναινετική παρουσία στη ζωή και τον πολιτισμό του νέου χώρου εγκατάστασης, χωρίς περιθώρια πραγμάτωσης των δικών του δυνατοτήτων, των ιδεών του και των ταλέντων του

Κριτική για το αφομοιωτικό μοντέλο (2)

- Εξαναγκασμός να αγνοήσει τον πολιτισμό του και να αποκοπεί από τις ρίζες του, προκειμένου να αφομοιωθεί στα νέα δεδομένα της χώρας υποδοχής

(Γεωργογιάννης 1999: 51)

Μοντέλο ενσωμάτωσης (1)

- Τα όρια διάκρισής του με αυτά του αφομοιωτικού μοντέλου δεν είναι και τόσο ορατά στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γαλλία
- Ουσιαστικά πρόκειται για απλή μετεξέλιξη του όρου «αφομοίωση» σε «ενσωμάτωση» \Rightarrow δεν συντελείται κάποια ουσιαστική αλλαγή στάσης και πολιτικής

(Νικολάου 2011: 122-124)

Μοντέλο ενσωμάτωσης (2)

- «Ενσωμάτωση» = αναγνώριση ότι κάθε μεταναστευτική ομάδα είναι φορέας ενός πολιτισμού που δέχεται επιδράσεις από τη χώρα υποδοχής και ασκεί επίδραση σε αυτή
- Αλλά:
 - ✓ η έμφαση εξακολουθεί να βρίσκεται στη δημιουργία μιας «πολιτισμικά ομοιογενούς» κοινωνίας

Μοντέλο ενσωμάτωσης (3)

- ✓ η πολιτισμική ετερότητα είναι αποδεκτή στο πλαίσιο του ιδιωτικού βίου των μεταναστών και στο βαθμό που δεν θέτει σε κίνδυνο τις πολιτισμικές αρχές της κυρίαρχης κοινωνίας
- ✓ λιγοστές οι προσδοκίες για προσαρμογή και αλλαγή των στάσεων και των πρακτικών της χώρας υποδοχής

Μοντέλο ενσωμάτωσης (4)

- Προκειμένου τα παιδιά των μεταναστών να ενσωματωθούν στο σχολείο και την κοινωνία, δίνεται βάση:
 - ✓ στη σχολική και κοινωνική ενίσχυσή τους με ειδικά προγράμματα ενίσχυσης, πάντα στο πλαίσιο του κυρίαρχου σχολείου
 - ✓ επικρατεί η άποψη ότι, αν γνωρίσουν τα πολιτισμικά και ιστορικά στοιχεία της χώρας υποδοχής, θα αναγνωρίσουν τη διαφοροποίηση που υπάρχει στον τρόπο ζωής, στη θρησκεία κτλ. και θα διευκολυνθούν, έτσι, στην ενσωμάτωσή τους, αποφεύγοντας λάθη που προκύπτουν από άγνοια

(Γεωργογιάννης 1999: 47-48, Νικολάου 2011: 123)

Κριτική για το μοντέλο ενσωμάτωσης (1)

- Η επικαλούμενη ισότητα των ευκαιριών είναι στην ουσία ανύπαρκτη
- Οι μειονοτικοί μαθητές έχουν μεν τη δυνατότητα να διατηρήσουν τις πολιτισμικές τους ιδιαιτερότητες αλλά το φορτίο της προσαρμογής εναπόκειται στους ίδιους, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις του σχολείου για αλλαγή των πρακτικών και των αντιλήψεών του

(Μάρκου 1997: 223-225)

Κριτική για το μοντέλο ενσωμάτωσης (2)

- Η κύρια επιδίωξη αυτής της προσέγγισης είναι:
 - ✓ η πλήρης ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής ενώ παράλληλα
 - ✓ η μητρική γλώσσα δεν είναι σημαντική και δεν διδάσκεται στο πλαίσιο του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος

(Fennes/Hargood 1997: 38)

Πολυπολιτισμικό μοντέλο (1)

- Εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970
- Αποτελεί απάντηση στις κινητοποιήσεις και τα αιτήματα των μειονοτικών ομάδων για πολιτικά δικαιώματα και κατάργηση των διακρίσεων στην εκπαίδευση και την εργασία

Πολυπολιτισμικό μοντέλο (2)

- Διαφοροποίηση από τα 2 προηγούμενα μοντέλα:
 - ✓ αποβλέπει όχι μόνο σε παρέμβαση στις μειονοτικές και μεταναστευτικές ομάδες, αλλά και σε αλλαγές στη συμπεριφορά και τις πρακτικές της πλειοψηφίας έναντι των ομάδων αυτών
 - ✓ προωθεί την άποψη ότι η άγνοια γεννά την καχυποψία και την έλλειψη ανεκτικότητας
 - ✓ ο ρατσισμός μπορεί να εξαλειφθεί, μόνο αν όλοι αποκτήσουν μεγαλύτερη κατανόηση για τους άλλους πολιτισμούς (Sarup 1991: 31)

Πολυπολιτισμικό μοντέλο (3)

- Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση προβάλλει το αίτημα για εξασφάλιση ίσων ευκαιριών μάθησης προς όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από φυλετική, πολιτισμική και κοινωνική καταγωγή.
- Πρόκειται για μια περιεκτική έννοια που χρησιμοποιείται για να περιγράψει σχολικές πρακτικές, προγράμματα και υλικά που σχεδιάζονται για να βοηθήσουν τα παιδιά από διαφορετικές ομάδες να βιώσουν την εκπαιδευτική ισότητα.

(Banks 1997: 345)

Πολυπολιτισμικό μοντέλο (4)

- Η διδασκαλία του εθνικού πολιτισμού και της μητρικής γλώσσας του παιδιού θα βελτιώσει την αυτοπεποίθηση και τη σχολική του επίδοση, προάγοντας έτσι την υπόθεση της ισότητας ευκαιριών.

(Gill et all 1992: 69)

- Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται *παράλληλα* εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται στα παιδιά των μειονοτήτων και είναι οργανωμένα με βάση τον μειονοτικό πολιτισμό και τη μητρική γλώσσα.

Κριτική του πολυπολιτισμικού μοντέλου (1)

- Δεν υπεισέρχεται σε ανάλυση και αναθεώρηση των ίδιων των θεσμών του κράτους (Banks 1997: 347).
- Περιορίζει τους μηχανισμούς πολιτισμικής αλλαγής/ανταλλαγής \Rightarrow ο αλλοδαπός που υιοθετεί νέες πολιτισμικές πρακτικές είναι πάντα ένα άτομο που του στερούν τον πολιτισμό του και τον αφομοιώνουν παθητικά και ποτέ δεν είναι αυτός που ενεργητικά επιθυμεί να αφομοιωθεί (Νικολάου 2011: 226).

Κριτική του πολυπολιτισμικού μοντέλου (2)

- Προβάλλει τη «διαφορετικότητα» σε τέτοιο βαθμό, ώστε, αντί να καλλιεργεί την αλληλεπίδραση, καταλήγει στον περιορισμό και το κλείσιμο του καθενός στο «πολιτισμικό του καβούκι» (Νικολάου 2011: 127-128).
- Μπορεί να οδηγήσει σε παράλληλες κοινωνίες μέσα στην κυρίαρχη κοινωνία.

Αντιρατσιστικό μοντέλο (1)

- Αναπτύχθηκε στα μέσα και στο τέλος της δεκαετίας του 1980 κυρίως στην Αγγλία και την Αμερική.
- Επικεντρώνεται στις αλλαγές που πρέπει να γίνουν στις θεσμικές και κοινωνικές δομές με στόχο την απάλειψη του ρατσισμού (καταπολέμηση «θεσμικού ρατσισμού»).
- Η καταπολέμηση του ρατσισμού θεωρείται κατά κύριο λόγο πολιτική υπόθεση που περιλαμβάνει όλες τις περιοχές της κοινωνικής ζωής.

(Νικολάου 2011: 128)

Αντιρατσιστικό μοντέλο (2)

- Στο σχολείο πρέπει να γίνουν θεσμικές αλλαγές, για να αντιμετωπιστεί η διαφοροποιημένη σχολική απόδοση των μαθητών που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες.
- Αναγκαίες αλλαγές προκειμένου να εξαλειφθούν οι φυλετικές διακρίσεις σε βάρος των παιδιών των μεταναστών όσον αφορά:

Αντιρατσιστικό μοντέλο (3)

- ✓ τα μονοπολιτισμικά προγράμματα σπουδών
- ✓ τα στενά και μεροληπτικά πρότυπα αξιολόγησης
- ✓ τα σχολικά εγχειρίδια, όπου εμπεριέχονται στερεότυπα, προκαταλήψεις και ρατσιστικά στοιχεία
- ✓ τη μονοπώληση των θέσεων εξουσίας στη σχολική ζωή από μέλη της κυρίαρχης ομάδας κ.α.

Κριτική για το αντιρατσιστικό μοντέλο

- Ο κίνδυνος της πολιτικής εκμετάλλευσης της εκπαίδευσης, τη στιγμή που το σχολείο θα μετατραπεί σε πεδίο ανταγωνισμού ανάμεσα σε κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις.

(Γεωργογιάννης 1999: 52-53)

Διαπολιτισμικό μοντέλο (1)

- Η διαπολιτισμικότητα είναι η πιο πρόσφατη εκδοχή του προβληματισμού που διαμορφώνεται σχετικά με τη διαχείριση των εθνοπολιτισμικών διαφορών (δεκαετία του 1980).
- «Αφετηρία» της διαπολιτισμικής ιδέας \Rightarrow η πολυπολιτισμική κατάσταση που επικρατεί στις χώρες υποδοχής

Διαπολιτισμικό μοντέλο (2)

- Διαφοροποίηση όρων πολυπολιτισμικότητα - διαπολιτισμικότητα \Rightarrow δεν είναι ταυτόσημοι
- ✓ η πολυπολιτισμικότητα = το δεδομένο, το «τί είναι»
- ✓ η διαπολιτισμικότητα = το ζητούμενο, το «τί θα έπρεπε να είναι»

Διαπολιτισμικό μοντέλο (3)

- Τι δεν ισοδυναμεί με τη διαπολιτισμική ιδέα ⇒ η απλή διατήρηση των πολιτισμών των μειονοτήτων, όπου υπάρχουν ο ένας δίπλα στον άλλο και που στην καλύτερη περίπτωση οι φορείς του κυρίαρχου πολιτισμού απλώς ανέχονται τους φορείς των άλλων πολιτισμών (Δαμανάκης 1989: 77).
- Όρος «διαπολιτισμικός» ⇒ μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφόρων εθνικών ομάδων (Γεωργογιάννης 1999: 50).

Βιβλιογραφία (1)

1. Banks, J. (1997), «Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση και οι κριτικές της: Βρετανία και Ηνωμένες πολιτείες», στο: S. Modgil, G. Verma, K. Mallick, C. Modgil (επιμ.), *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί και Προοπτικές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 343-359.
2. Banks, J. (2004)³, *Εισαγωγή στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση*, μτφρ. Ν. Σταματάκης, Αθήνα: Παπαζήσης.
3. Γεωργογιάννης, Π. (1999), *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*, Αθήνα: Gutenberg.
4. Δαμανάκης, Μ. (1989), «Πολυπολιτισμική- Διαπολιτισμική Αγωγή: αφετηρία, στόχοι, προοπτικές», *Τα Εκπαιδευτικά*, τ.16, 75-87.

Βιβλιογραφία (2)

4. Fennes, H.-Hapgood, K. (1997), *Intercultural learning in the classroom: crossing borders*, Cassell.
5. Gill, D., Mayor, B., Blair, M. (1992), *Racism and education: structures and strategies*, California: Sage Publications.
6. Κεσίδου, Α. (2008), «Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή», στο: Ζ. Παπαναούμ/ Δ. Μαυροσκούφης (επιμ.), *Οδηγός επιμόρφωσης- Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή*, Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)», Θεσσαλονίκη: Λιθογραφία, 21-36.
7. Μάρκου, Γ. (1997), *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και διεθνής Εμπειρία*, Αθήνα: χ.χ.

Βιβλιογραφία (3)

8. Νικολάου, Γ. (2011), *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*, Αθήνα: Πεδίο.
9. Νικολάου, Γ. (2011), *Διαπολιτισμική διδακτική. Το νέο περιβάλλον-βασικές αρχές*, Αθήνα: Πεδίο.
10. Sarup, M. (1991), *Education and the ideologies of racism*, Trentham books.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γεωργία Μπουρουτζή
Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

